

Risker och sårbarheter i Norrbottens län

Länsstyrelsen
Norrbotten

Innehåll

Inledning	3
<hr/>	
Samhällsstörningar och samhällsviktiga verksamheter i Norrbotten	4
Vem ansvarar för vad vid en samhällsstörning?	
Geografiskt områdesansvar	5
<hr/>	
Arbetet med risker och sårbarheter i Norrbotten	6
Samhällsviktig verksamhet och samhällsstörningar	6
Om Norrbottens län	7
<hr/>	
Riskområden i Norrbottens län	8
Väpnat angrepp	9
<hr/>	
Hur kan jag som privatperson förbereda mig?	10
Störningar i elförsörjningen	10
Dammbrott	10
Översvämningar och skyfall	11
Skogsbränder	11
Störningar i livsmedel- och dricksvattenförsörjningen	12
<hr/>	
Frivilliga försvarsorganisationer	13
<hr/>	
Vad kan du göra för att förbereda dig?	14

Inledning

Vi som bor i Norrbottens län har det ganska bra. Här finns varken krig, stora naturkatastrofer eller svält. I vår vardag är det många varor och tjänster som vi inte ens tänker på att vi nyttjar, förrän de slutar fungera. I Norrbotten har vi ett antal sårbarheter. Områden där en händelse, stor eller liten, kan få enorma konsekvenser. Mycket av detta kan vi inte förutspå eller motverka. Men det kan vara värt att förbereda sig så gott det går, för här i Norrbotten finns mycket som är värt att skydda.

Även om vi bara utgör omkring 2,4 procent av landets befolkning är vårt bidrag till den svenska välfärden stort. Vår gruvnäring, vattenkraft och skogsindustri är nationellt viktiga inkomstkällor och vi erbjuder unika förutsättningar för såväl nationella som internationella företag. Vi erbjuder också naturupplevelser i världsklass och även om vintrarna kan vara kalla, mörka och långa så är det ingen tvekan om att Norrbotten har något för de flesta. Men några av de saker som gör vårt län så unikt och konkurrenskraftigt utgör också våra sårbarheter. En skogsbrand eller ett dammbrott är exempel på när unika resurser går från att vara tillgångar till att bli enorma utmaningar.

Det är också de tillgångarna, eller riskerna, som gör att det ställs vissa krav på oss som bor här. Krav på att kunna ta hand om oss själva och varandra när de förutsättningar som gör oss unika plötsligt vänds emot oss.

Historiskt sett kan det vara så att vår närhet till naturen, de långa avstånden och stränga vintrar har tvingat oss att vara lite bättre förberedda. Men genom samhällets utveckling har detta förändrats över tid och vi är inte längre så förberedda som vi tror. Vi har likt resten av Sveriges befolkning gjort oss allt mer beroende av väl fungerande samhällsfunktioner. Vår uthållighet och motståndskraft vid samhällsstörningar är inte längre vad den en gång varit. Vi behöver därför alla hjälpas åt att förbereda oss inför det oväntade. Hur det än är kan vi alltid bli bättre.

Genom att läsa vidare får du veta vilka hot och risker som finns i Norrbotten, hur vi hanterar dem och hur du som medborgare kan bidra till ett robustare samhälle.

Samhällsstörningar och samhällsviktiga verksamheter i Norrbotten

Vårt län är på många sätt unikt med flera konkurrenskraftiga resurser. Resurserna utgör även våra sårbarheter och vi behöver därmed veta om riskerna som kan leda till svåra påfrestningar för samhället. Detta gör att det ställs vissa krav på oss som bor här. Genom att ha kunskap om länets riskbild blir vi mer förberedd på att hantera en kris om den skulle uppstå.

Vem ansvarar för vad vid en samhällsstörning?

Samordningen och indelningen av den svenska beredskapen för samhällsstörningar sker på lokal nivå, regional nivå, högre regional nivå och nationell nivå. Det finns även principer och grundregler som styr hur vi i Sverige hanterar samhällsstörningar.

De tre principerna:

- 1.** Ansvarsprincipen
Den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden ska också ha det under en samhällsstörning.
- 2.** Likhetsprincipen
Vid en samhällsstörning ska berörd verksamhet, så långt det är möjligt, fungera på liknande sätt som vid normala förhållanden.
- 3.** Närhetsprincipen
Samhällsstörningar ska i första hand hanteras av de som är närmast berörda och ansvariga.

Geografiskt områdesansvar

En del av det svenska systemet för att hantera samhällsstörningar är det geografiska områdesansvaret. Samordningen och indelningen av den svenska beredskapen för samhällsstörningar sker på:

1. **Lokalnivå**
Varje kommun har det geografiska områdesansvaret för sin kommun.
2. **Regional nivå**
Länsstyrelsen har det geografiska områdesansvaret för länet och är högsta regionala totalförsvarsmyndighet.
3. **Högre regional nivå**
Länsstyrelser är indelade i sex civilområden där en länsstyrelse har ett utökat ansvar för civilt förvar och för samordning med det militära försvaret. Länsstyrelsen i Norrbotten är civilområdesansvarig för Norra civilområdet där länsstyrelserna i Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland ingår.
4. **Nationell nivå**
Regeringen har det geografiska områdesansvaret för hela Sverige. När det gäller samhällsstörningar är det vanligtvis Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som löser uppgiften åt regeringen.
5. **Beredskaps myndigheter**
Det finns 60 statliga myndigheter som är så kallade beredskapsmyndigheter. Det är myndigheter med särskild betydelse för samhällets civila beredskap. Myndigheterna ska ha god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap.

Arbetet med risker och sårbarheter i Norrbotten

Länsstyrelsen arbetar kontinuerligt med att genomföra regionala risk- och sårbarhetsanalyser som sammanställs vartannat år. Vart fjärde år sammanställer kommunerna i länet sin risk- och sårbarhetsanalys och det är det första steget i en kedja av arbetsinsatser för flera myndigheter. Syftet med att identifiera och analysera hot och sårbarheter i samhället är att reducera risker som kan leda till svåra påfrestningar för samhället.

Samhällsviktig verksamhet och samhällsstörningar

I en risk- och sårbarhetsanalys identifieras bland annat alla samhällsviktiga verksamheter samt vilka samhällsstörningar som skulle kunna inträffa. I analysen ingår även åtgärder för att minska riskerna för att en händelse ska inträffa. Därefter ser aktören över vilka brister i beredskapsförmågan som kan finnas för dessa scenarion.

Länsstyrelsen arbetar löpande med att identifiera samhällsviktiga verksamheter inom länet samt vilka konsekvenser som kan uppstå vid bortfall eller längre störning i dessa verksamheter.

Kommunerna redovisar sina risk- och sårbarhetsanalyser för Länsstyrelsen som vartannat år sammanställer en risk- och sårbarhetsanalys för hela länet. Länsstyrelsen rapporterar sedan en risk- och sårbarhetsbedömning för länet till bland annat Myndigheten för samhällskydd och beredskap. Risk- och sårbarhetsbedömningen är en sammanfattning av risk- och sårbarhetsanalysen.

MSB:s definition på samhällsviktig verksamhet:

”Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.”

Om Norrbottens län

Till ytan är Norrbotten Sveriges största län på 97 239 kvadratkilometer vilket motsvarar cirka en fjärdedel av landets yta.

Norrbottens län är det enda länet i Sverige som gränsar till två andra länder, Norge och Finland. Länet är också en del av Barentsregionen.

Norrbottens län består av 14 kommuner där det sammantaget bor cirka 250 000 människor vilket motsvarar 2,4 procent av Sveriges befolkning.

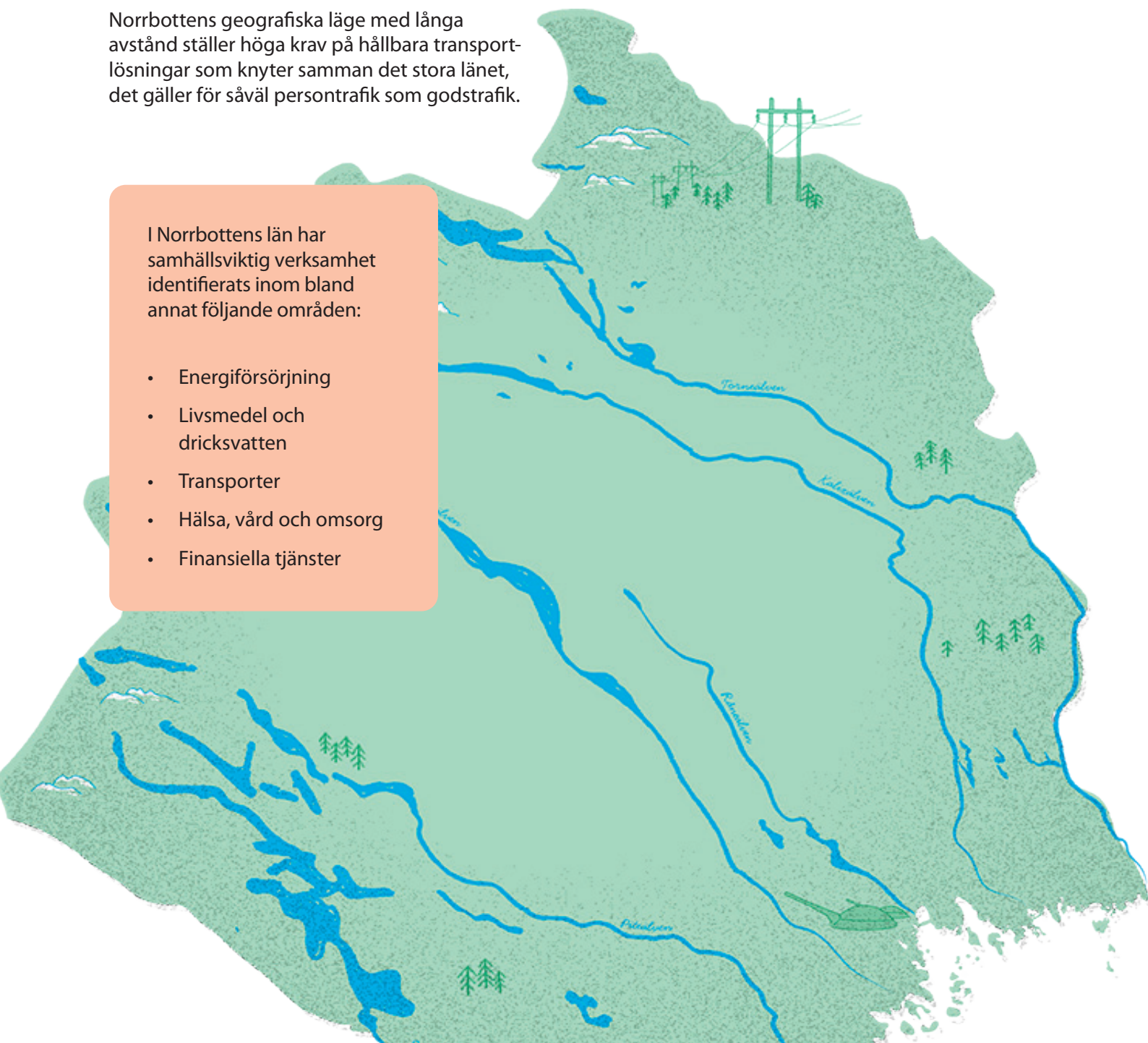
Norrbottens geografiska läge med långa avstånd ställer höga krav på hållbara transportlösningar som knyter samman det stora länet, det gäller för såväl persontrafik som godstrafik.

Norrbottens gruvnäring, vattenkraft och skogsindustri är nationellt viktiga inkomstkällor och länet erbjuder unika förutsättningar för såväl nationella som internationella företag.

Länet utgör en geografisk knutpunkt för såväl turism som handel men också som ett strategiskt viktigt område i kris eller krig.

I Norrbottens län har samhällsviktig verksamhet identifierats inom bland annat följande områden:

- Energiförsörjning
- Livsmedel och dricksvatten
- Transporter
- Hälsa, vård och omsorg
- Finansiella tjänster

Riskområden i Norrbottens län

Länsstyrelsen arbetar löpande med att identifiera samhällsviktiga verksamheter. I Norrbotten finns just nu sex riskområden och upp över 30 olika risker identifierade.

Olyckor:

- Större transportolycka
- Kärnteknisk olycka
- Miljöfarliga utsläpp
- Olycka med farligt gods
- Masskadehändelser
- Storskaliga industriolyckor
- Brand i särskilda objekt
- Dammbrott

Teknisk infrastruktur och försörjningssystem

- Bristande läkemedels- och sjukvårdsmaterialförsörjning
- Störningar i:
 - livsmedelsförsörjning
 - dricksvattenförsörjning
 - finansiella system
 - elförsörjning
 - värme- och kylförsörjning
 - drivmedelsförsörjning
 - elektroniska kommunikationer
 - transportsystemen

Antagonistiska hot:

- Väpnat angrepp i Sverige eller i närområdet
- Informationspåverkan
- Terrorhot
- Cyberhot och cyberangrepp
- Sabotage mot viktiga samhällsfunktioner
- Spionage och infiltration

Sociala risker

Smittspridning:

- Epidemi och pandemi
- Epizootier och zoonoser

Naturolyckor och extrema väderhändelser:

- Snöoväder
- Storm
- Översvämningar och skyfall
- Extrema temperaturer
- Skogsbrand
- Ras, skred, erosion och slamströmmar

Väpnat angrepp

Regeringen kan besluta om höjd beredskap om det exempelvis finns risk för krig eller konflikt i vårt närområde, om läget i omvärlden allvarligt påverkar vårt land eller hotar vår säkerhet eller självständighet. Höjd beredskap¹ ger regeringen större handlingsfrihet att agera och fatta olika beslut.

Det finns lagar och förordningar som aktiveras först vid krigsfara och krig, det vill säga under höjd beredskap. Även om vi i stort sett ska göra på samma sätt som under vanliga samhällskriser så ersätts och kompletteras delar av regelverket. Exempelvis utvidgas regeringens befogenheter och Regeringsformen ger möjligheter till utökade befogenheter för enskilda myndigheter.

Radio och TV ger dig information

Information om höjd beredskap får du via radio och TV. Sveriges Radio P4 är beredskapskanal och ska snabbt kunna nå ut med viktig information till allmänheten vid kriser och höjd beredskap.

Globala målen > Fredliga och inkluderande samhällen²

"Fredliga samhällen och frihet från våld utgör både ett mål och ett medel för hållbar utveckling. Inkluderande, ansvarsfulla och rättvisa institutioner är grunden för en god samhällsstyrning fri från konflikter, korruption och våld. Alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande."

1 Höjd beredskap (msb.se/sv/rad-till-privatpersoner/forbered-dig-for-kris/hojd-beredskap)

2 Globala målen (globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fredliga-och-inkluderande-samhallen)

Hur kan jag som privatperson förbereda mig?

Snöoväder är en händelse som ofta drabbar Norrbotten. Skogsbränder och översvämningar är något som vi sannolikt kommer att drabbas av även framöver. Dammbrott och väpnat angrepp är områden som skulle ge fruktansvärda konsekvenser om dessa inträffade.

Störningar i elförsörjningen

I Norrbotten finns i dagsläget god tillgång på el, men ett längre avbrott kan ge stora konsekvenser. Störningar i elförsörjningen kan på kort tid leda till en allvarlig samhällskris. På några års sikt kan tillgången till el däremot bli mer begränsad, om inte ny elproduktion kommer till stånd.

1. Fundera över hur länge du skulle klara dig vid ett längre elavbrott och se över din hemberedskap.
2. Lyssna på Sveriges radio P4 Norrbotten. Skaffa utrustning så att du kan ta del av radiosändningar.
3. Energieffektivisera ditt hem och se över om du kan spara in på din elkonsumention. Ta del av konkreta tips och råd hos Energimyndigheten.

Dammbrott

I Luleälven finns flera vattenkraftverk och kraftverksdammar. Risken för ett dammbrott i Luleälven är mycket liten, men går inte att utesluta.

1. Kontakta din kommun för att ta reda på hur risken för dammbrott ser ut där du bor.
2. Information kommer att ges löpande via Sveriges radio P4 Norrbotten och på din kommuns webbplats.

Översvämningar och skyfall

Flera älvar i länet drabbas årligen av snösmältningen i form av en stor vårflood och vissa år svår islossning. Skyfall och efterföljande översvämningar förväntas inträffa allt oftare och bli mer extrema i och med att klimatet förändras.

1. Följ nyhetsrapportering och lyssna på Sveriges radio P4 Norrbotten. Följ väderprognosen från SMHI. Följ översvämningssinformation via media samt kommunernas och andra myndigheters webbplatser.
2. Information om störningar i trafiken på det statliga väg- och järnvägsnätet finns på Trafikverkets webbplats.
3. Undvik att röra dig inom översvämmade områden i onödan så att inte ytterligare olyckor uppstår. Flödesvatten som täcker vägen kan försvaga vägstrukturerna eller till och med leda till att vägen rasar.

Skogsbränder

Skogsbränder är vanligt förekommande i Norrbotten under sommaren och inom länet finns ett välutvecklat samarbete i syfte att förebygga omfattande skogsbränder och skapa en god förmåga att hantera de bränder som uppstår. Risken för skogsbränder kommer sannolikt öka i takt med en ökad frekvens av långa och heta sommarperioder.

1. Kontrollera brandrisk och om det råder eldningsförbud i din kommun. Var uppmärksam på vädret och följ prognoserna på SMHI. Lyssna på Sveriges radio P4 Norrbotten.
2. Se till att det finns vatten att släcka elden med.
3. Ring 112 om elden sprider sig. Ta reda på din plats så att du kan meddela vart du befinner dig.

Störningar i livsmedel- och dricksvattenförsörjningen

Tillgång till livsmedel i tillräcklig omfattning med hänsyn till energi- och näringsbehov är grundläggande för människors liv- och hälsa och därmed all verksamhet i samhället. Ett bortfall eller en svår störning i livsmedelsförsörjningen kan på kort tid leda till att en allvarlig samhällskris uppstår.

Eftersom hälften av den mat vi äter i Sverige är importerad och tre fjärdedelar av maten som konsumeras i Norrbotten transporteras hit skulle brist på drivmedel vid en kris medföra stora konsekvenser för livsmedelsförsörjningen. Färsivaror är helt beroende av en fungerande transportsektor.

Primärproducenterna måste kunna leverera varor från gården till förädlingsföretagen och vidare till handeln. Mjök måste till exempel kunna hämtas varannan dag till mejeriet för att inte förfaras. Det är av stor vikt att livsmedelsproduktionen i Norrbotten är med i primärproduktionsledet. Andelen förädlade företag är också låg i Norrbotten och andelen bör öka. Allt för en säkrare livsmedelskedja.

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel. Tillräckligt med dricksvatten av hög kvalitet är en förutsättning för överlevnad. För att kunna garantera ett säkert dricksvatten krävs en fungerande kedja av myndigheter, företag och producenter. Extremväder på grund av klimatförändringar kan innebära stora utmaningar för dricksvattenförsörjningen i framtiden

1. Planera för att klara dig utan att handla på en vecka och bygg upp ett matförråd hemman.
2. Välj gärna matvaror som kan tillagas snabbt, inte kräver så mycket vatten, kan ätas utan tillagning och som kan förvaras i rumstemperatur exempelvis torrvaror och konserver.
3. Tillräckligt med dricksvatten av hög kvalitet är en förutsättning för överlevnad. Förvara ditt nödvatten i plastflaskor eller dunkar.

Frivilliga försvarsorganisationer

Vad kan du göra för att hjälpa till vid samhällsstörningar?
Anslut dig till någon av de frivilliga försvarsorganisationer som finns i Sverige.

De frivilliga försvarsorganisationerna är ideella föreningar med särskilda uppdrag inom krisberedskap och totalförsvar. Regeringen har beslutat vilka organisationer som är särskilt viktiga för dessa områden. Idag finns det 18 frivilliga försvarsorganisationer med verksamhet över hela landet. Organisationerna varierar i storlek och verksamhet. Tillsammans har de runt 350 000 engagerade i olika åldrar.

Bilkåren (Sveriges Bilkårens Riksförbund)

FAK (Frivilliga Automobilkårens Riksförbund)

FFK (Frivilliga flygkåren)

FMCK (Frivilliga Motorcykelkårens Riksförbund)

PPF (Försvarets Personaltjänstförbund)

FRO (Frivilliga radioorganisationen)

FVRF (Flygvapenfrivilligas Riksförbund)

IIR (Insatsingenjörerna)

SBK (Svenska Brukshundklubben)

SBS (Svenska Blå Stjärnan)

SCF (Sveriges civilförsvarsförbund)

SFF (Svenska fallskärmsförbundet)

SLK (Riksförbundet Sveriges lottakårer)

SPSF (Svenska pistolskytteförbundet)

SRK (Svenska röda korset)

Svenska försvarsutbildningsförbundet (Försvarsutbildarna)

SVK RF (Sjövärnskårens Riksförbund)

SvSF (Svenska skyttesportsförbundet)

Vad kan du göra för att förbereda dig?

Fundera på vad du kan göra för att kunna klara dig bättre om något allvarligt inträffar utifrån de identifierade riskområdena i Norrbottens län.

Före en kris:

- **Hemberedskap**
Packa en krislåda med förnödenheter så att du har mat, vatten, värme och möjlighet att ta del av samhällsinformation.
- **Kunskap om risker**
Ta reda på vilka speciella risker och hot som finns i ditt närområde för att packa krislådan på bästa sätt.
- **Trygghetspunkter**
Ta reda på om/var din kommun öppnar trygghetspunkter vid en samhällskris.

Under en kris:

- **Håll dig informerad**
Ta del av information om krisläget via radio/tv/internet.
- **Följ direktiv**
Det är viktigt att du följer de instruktioner som ges av ansvarig myndighet tex vid evakuering av utsatta områden.
- **Samarbeta**
Det är viktigt att hjälpa varandra! Människor i din närhet som inte kan ta hand om sig själva kan komma att behöva din hjälp.

Följ de tips och råd som finns i broschyren "Om krisen eller kriget kommer"
Broschyren finns att ladda ner via dinsakerhet.se

Din kommuns webbplats är ofta din kommuns huvudkanal vid en samhällskris.
Besök därför din kommuns webbplats för att få viktig information.

DinSakerhet.se – förebygg olyckor i hem- och fritidsmiljö. Här finns även tips om krisberedskap, det vill säga, hur du ska kunna klara dig utan viktiga samhällsfunktioner som exempelvis vatten, värme, el och transporter under en tid.

Krisinformation.se – information från myndigheter och andra ansvariga myndigheter till allmänheten före, under och efter en samhällskris.

SMHI.se – väderleksrapporter, vädervarningar, information om höga flöden, brandrisk med mera.

Sveriges Radio P4 – lyssna på radion för att få viktig information vid allvarliga olyckor och kriser. Sveriges

Radio har ett särskilt ansvar att rapportera och förmedla information till allmänheten vid en samhällskris.

Viktigt meddelande till allmänheten – VMA sänds alltid i radio och TV.
Ibland skickas det ut via sms till mobiler i det drabbade området och ibland hörs tutan "Hesa Fredrik.

Myndigheternas arbete:

"Inom krisberedskapen jobbar vi för att samhället ska fortsätta att fungera även i krissituationer. Energiförsörjning och hälso- och sjukvård är exempel på områden där det finns verksamheter som alltid måste fungera. Genom att jobba förebyggande med krisberedskap, risk och säkerhet kan verksamheterna göras mer motståndskraftiga och samhället blir mer robust.

I redovisningen av risk- och sårbarhetsanalysen, presenteras också åtgärdsförslag i syfte att minska de hot och risker som finns och på så sätt stärka länets krisberedskap."

Tillsammans för Norrbottens bästa
lansstyrelsen.se/norrbotten

Länsstyrelsen
Norrbotten

Kontaktuppgifter

Samhällsskydd, Jessica Pettersson
Länsstyrelsen i Norrbottens län, 971 86 Luleå
Telefon: 010-225 50 00
E-post: norrbotten@lansstyrelsen.se

Omslagsillustration/övriga illustrationer

Ohmy